

MARTON ENIKŐ – VINCZE LÁSZLÓ

Tanuljuk-e a másik nyelvet?

Megértés, attitűdök és az egymás nyelve iránti érdeklődés erdélyi magyar és román fiatalok körében

Should we learn the other language?

Intergroup understanding, attitudes and interest in learning the other regional language among Hungarian and Romanian youth in Transylvania

This paper provides an insight into intergroup relations and motivation in learning the other regional language among Hungarian and Romanian youth in Transylvania. The data was collected among Romanian (N=413) and Hungarian (N=374) secondary school students in 2011. The results indicate that Hungarian students understand Romanians more, have a more positive attitude toward them and are more interested in learning the Romanian language than vice versa. Besides, it was revealed among both the Hungarian and Romanian participants, that the frequency of contact with the other language group contributed to enhance intergroup understanding and improve intergroup attitudes, which, in turn, increased the interest in learning the other regional language. Empirical findings and theoretical implications are discussed.

Az erdélyi kisebbségi-többségi viszony tárgyalása során gyakran esik szó a román nyelv oktatásának módszertani kérdéseiről, s oktatásának szerepéről az erdélyi magyarok társadalmi integrációjában, mindennapi boldogulásában (például Benő 2009; Péntek 2009). Ezzel szemben meglehetősen ritkán vetődik fel a magyar nyelv tanulásának problémája a román közösség körében, mely minden bizonnyal ugyancsak hozzájárulna a népcsoportok közötti jobb megértéshez, a kétoldalú kapcsolatok működésének kiegyensúlyozottságához, valamint a kétnyelvűség fenntartásához. Jelenleg, amint arra Péntek és Benő (2003) rámutat, ezzel szemben az a jellemző, hogy a románok általában még olyan településeken sem sajátítják el a magyar nyelvet, ahol a lakosság többsége magyar ajkú.

Kétnyelvű területeken döntő jelentőségű, hogy az együtt élő nyelvcsoportok ismerjék egymást nyelvét, azaz hogy a többségi beszélőket is bevonják a kétnyelvűség fenntartásába (Mühlhäusler 2002). A nyelvtudás általános értékén kívül ezt az is indokolja, hogy a nyelvtanítás a másik kultúra megismerésében, illetve a másik kultúrához való közeledésben is fontos szerepet tölt be (Wright és Tropp 2005).

A második nyelv iránti motivációt eleinte egy dimenziójúnak hitték, ám Gardner és Lambert már 1959-ben publikált tanulmányukban megállapították, hogy a kanadai francia diákok egy része inkább „instrumentális” módon viszonyul az angol nyelvhez, azaz főként pragmatikus, gyakorlati okokból (például jobb munkahely reményében) igyekszik elsajátítani. A diákok egy másik csoportja viszont inkább „integratív” módon közelített az angolhoz, a kulturális közeledés, az angol nyelvközösséggel való

azonosulás szándékával (Gardner 2010). Clément (1980) e megfigyeléseket azzal egészítette ki, hogy integrálta a második nyelv tanulásának modelljébe a nyelvi környezet szerepét is, s rámutatott: ha a nyelvtanuló környezetében lehetőség nyílik arra, hogy az általa tanult nyelv beszélőivel kapcsolatba lépjen, ez a kapcsolat jelentősen befolyásolhatja a nyelv elsajátításának folyamatát (lásd még MacIntyre és Charos 1996).

A jelen beszámoló célja, hogy betekintést nyújtson az erdélyi magyarok és románok közötti viszony alakulásába annak tükrében, hogy a két nyelv beszélői mennyire tartják fontosnak a másik nyelv elsajátítását integratív szempontból, azaz a két népcsoport egymáshoz való közeledése érdekében. Közelebről, azt kívánjuk megvizsgálni, hogy a lakókörnyezet nyelvi összetétele, a másik nyelvvel való találkozás gyakorisága hogyan befolyásolja a másik nyelv elsajátítása iránt mutatott érdeklődést román és magyar középiskolások körében. Két közvetítő tényező szerepét elemezzük: a csoportok közötti megértést mint kognitív változót (Aberson és Haag 2007; Karcher és Fischer 2004), illetve a másik nyelvcsoporthoz iránti attitűdöt mint affektív változót (Gardner 2010; Stephan 2006).

A motiváció szerepét a nyelvtanulásban túlnyomórészt olyan esetekben vizsgálják, ahol a második nyelv elsajátítására *ténylegesen is* sor kerül, azaz a formális oktatás keretében lehetőséget nyújtanak rá. Kutatásunkban meghatározó, hogy Erdélyben csak a magyar tannyelvű iskolarendszerben kerül sor a második nyelv, a román oktatására – a román iskolákban a magyar nyelvet nem oktatják. Mivel azonban vizsgálatunk nem a nyelvoktatásra, hanem a nyelvismeret szükségességével kapcsolatos beállítottságra összpontosít, a jelen tanulmány szempontjából ezt nem tartjuk akadálynak.

A módszer

A kutatási kérdés megválaszolására kérdőíves felmérést végeztünk magyar (N=374) és román (N=413) középiskolások körében két erdélyi kétnyelvű városban, Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön, 2011 márciusában és áprilisában.¹ Az elemzésben nem használtuk fel azoknak a diákoknak a válaszait, akiknek a családjában mindkét nyelvet beszélnek, és/vagy akiknek a szülei eltérő anyanyelvűek. A kutatás során a változók négy fő csoportját különböztettük meg.

Háttérváltozók. Vizsgálatunkban a település nyelvi összetételét használtuk háttérváltozóként. Az adatgyűjtésre a román többségű Kolozsváron (19% magyar) és a magyar többségű Sepsiszentgyörgyön (73% magyar) került sor. A megkérdezett román diákok 52%-a volt kolozsvári, 48%-a sepsiszentgyörgyi, míg a magyar diákok közül a válaszadók 36%-a élt Kolozsváron, 64%-a pedig Sepsiszentgyörgyön.

Közvetítő változók. Amint a bevezetőben jeleztük, kutatásunkban két közvetítő változót alkalmaztunk: a másik csoport megértését és a másik népcsoport iránti attitűdöt. Kérdőívünkben mindkét változót négy-négy kérdéssel vizsgáltuk, melyeket Stephantól (2006) kölcsönöztünk. A csoportok közötti megértésre vonatkozólag a kérdőív olyan kérdéseket tartalmazott, mint „Úgy érzem, értem, hogyan látják a románok/magyarok a világot”, „Úgy érzem, képes vagyok a románok/magyarok szemével látni a dolgokat”. Az attitűdök tekintetében pedig olyan kérdéseket használtunk,

¹ Az adatgyűjtésben nyújtott segítségért ezúton is köszönetet szeretnénk mondani Szász Tamarának és Kósa Istvánnak.

mint „Szeretném, ha több magyar/román barátom lenne”, „Kedvelem és tisztelem a magyarokat/románokat.” A diákok válaszait minden esetben ötfokú skálán mértük. A változók belső konzisztenciája megfelelőnek bizonyult ahhoz, hogy a további elemzésekben alkalmazzuk őket. A románok körében a magyar kisebbség megértését mérő változó (a továbbiakban „Megértés”) esetében a Cronbach $\alpha = 0,70$, míg a magyar kisebbség iránti attitűd (a továbbiakban „Attitűd”) Cronbach $\alpha = 0,82$; a magyarok körében a Megértés esetében Cronbach $\alpha = 0,72$, az Attitűd esetében pedig Cronbach $\alpha = 0,67^2$.

Célváltozók. Kutatásunk során a Gardner (2010) motivációs modelljéhez használt kérdőívből kölcsönöztük az integratív orientációra vonatkozó állításokat. A válaszadók olyan állításokkal kapcsolatban fogalmazhatták meg egy ötfokú skálán véleményüket a nyelvtudás szükségességéről, mint például hogy azáltal „közelebbi kapcsolatba kerülhetnek románokkal/magyarokkal”, vagy „közelebbi kapcsolatba kerülhetnek a román/magyar kultúrával” és hasonlók. A változót négy kérdéssel mértük. Az alskálák belső konzisztenciája mind a románok (Cronbach $\alpha = 0,83$), mind a magyarok körében (Cronbach $\alpha = 0,71$) elégségesnek bizonyult ahhoz, hogy elemzésünk során használjuk őket.

Kontrollváltozók. A statisztikai elemzések során három kontrollváltozót használtunk: a diákok neme, az anya végzettsége és az apa végzettsége. A románok körében a megkérdezettek 55%-a volt fiú, 45%-a lány; ugyanezek az arányok a magyarok körében 38% illetve 62%. A szülők végzettségét két bináris változóba tömörítettük aszerint, hogy a szülők rendelkeznek-e felsőfokú, azaz legalább főiskolai végzettséggel. A román diákok körében az édesanyák 44%-a, az édesapák 45%-a felsőfokú végzettségű; ugyanezek az arányok a magyar diákok körében 22%, illetve 23%.

Az adatokat többdimenziós közvetítő segítségével vizsgáltuk az SPSS programcsomaghoz készített kiegészítő modul alkalmazásával (Preacher és Hayes 2008). A közvetítő elemzés a bootstrap eljárásra³ alapul; vizsgálataink során ötezer véletlenszerűen vett mintát használtunk. A bootstrap becsléseit 95%-os konfidencia-intervallum (megbízhatósági tartomány, *KI*) megadásával mutatjuk be, mely az egyszerű szignifikancia-vizsgálatnál pontosabb eredményeket kínál. Preacher és Hayes (2008) szerint a modell akkor tekinthető szignifikánsnak, ha a konfidencia-intervallum nem tartalmazza a zéró értéket.

Eredmények

Az 1. táblázat az átlag és a szórás értékeit mutatja a célváltozó és a két közvetítő változó esetében. Amint azt az adatokból látni lehet, a magyar fiatalok lényegesen jobban motiváltak a román nyelv elsajátításában, jobban megértik a románokat, és pozitívabb attitűddel viszonyulnak hozzájuk, mint fordítva. A *t*-próba eredményei tükrében meg-

² A Cronbach α az összegző skálák megbízhatóságának mutatója.

³ Az úgynevezett „bootstrapping” olyan statisztikai eljárás, melynek célja az empirikus eredmények pontosságának javítása újramintavételezés segítségével. Az újramintavételezés során a számítógép a meglévő *n* elemű mintából újabb *n* elemű mintákat hoz létre. (Az elnevezés háttere az angol szó átvitt értelmű jelentése alapján: szűkös forrásokkal önerőből boldogulni. Itt kevés adatból „legendően sok” adat létrehozását jelenti, forrás: http://www.sci.u-szeged.hu/foldtan/geomatematikai_szakosztaly/tovabbkepző/Bootstrap.PDF – *A szerk.*)

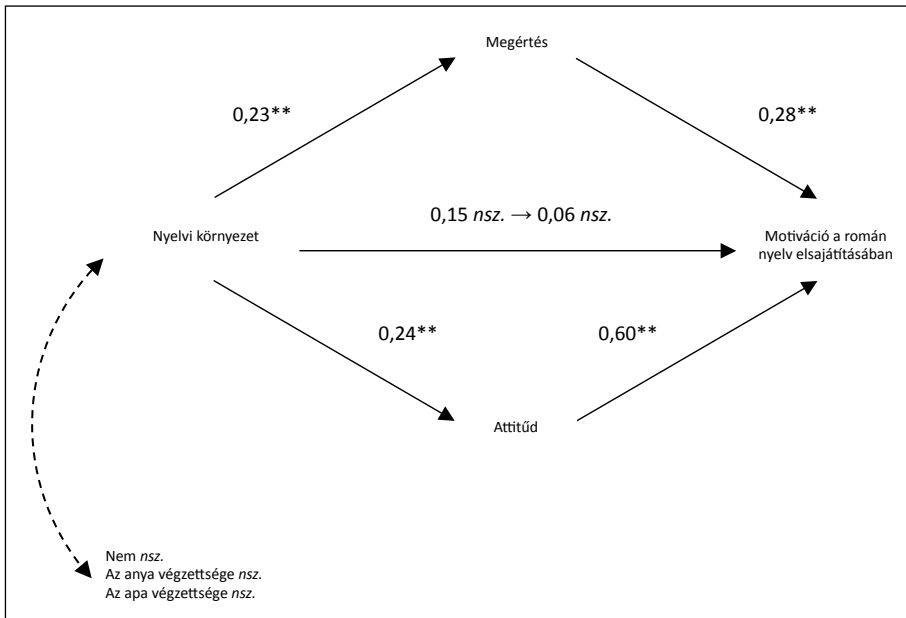
állapítható, hogy a két csoport között mindhárom dimenzió tekintetében szignifikáns különbség tapasztalható.

	Románok (N=413)	Magyarok (M=374)	t
Motiváltság a másik nyelv elsajátításában	2,2 (1,2)	3,16 (0,9)	12,1**
Megértés	2,15 (0,9)	2,57 (0,7)	7,1**
Attitűd	2,17 (1,0)	2,48 (0,8)	4,4**

$p^* < 0,05$, $p^{**} < 0,01$

1. táblázat: Az átlag és a szórás értékei a célváltozó és a közvetítő változók esetében

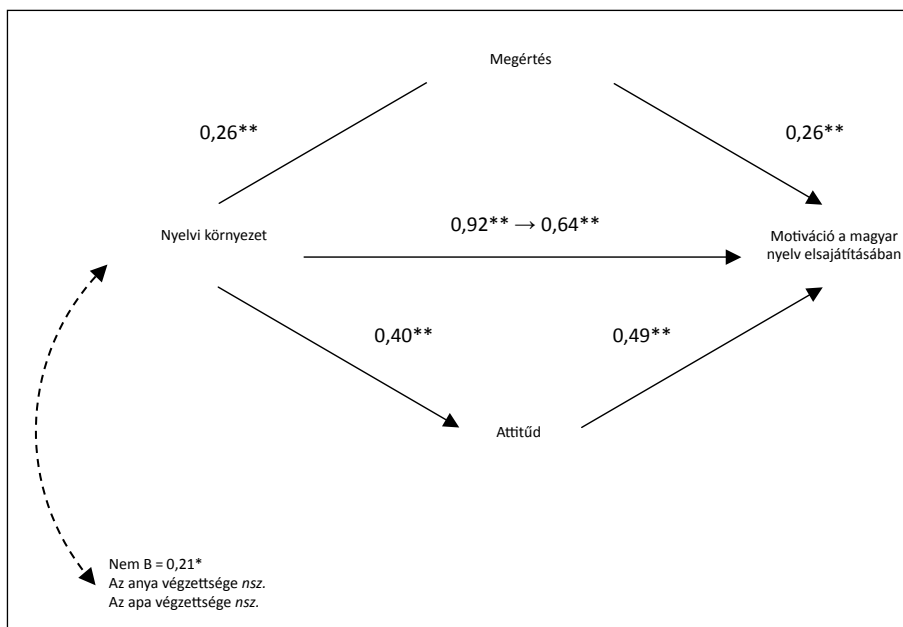
Az 1. ábra a közvetítő modell eredményeit összegzi a magyar diákok körében. A modell szignifikánsnak bizonyult ($F_{6,345} = 53,52$, $p < 0,01$), s a célváltozó varianciájának 47%-át magyarázta meg ($KI = -0,34$, $-0,08$). Amint az az adatokból látható, a lakókörnyezet nyelvi összetétele sem a közvetítő változók nélkül, sem azok közbeiktatását követően nem áll közvetlen kapcsolatban a román nyelv iránti érdeklődéssel. A nyelvi környezet ugyanakkor jelentős szerepet játszik közvetve, hiszen azok, akik többet találkoznak románokkal mindennapjaik során, jobban megértik őket, és pozitívabb attitűddel viszonyulnak hozzájuk. Ez a két tényező jelentősen befolyásolja a román nyelv iránti érdeklődést; jól látható ugyanakkor az is, hogy közülük az affektív változó szerepe jelentősebb. Fontos megemlíteni emellett, hogy a kontrollváltozók közül egyik sincs hatással a modell működésére.

Megjegyzés: Az ábra a nem standardizált regressziós együtthatók értékét mutatja. $p^* < 0,05$, $p^{**} < 0,01$

1. ábra: Motiváció a román nyelv elsajátításában

A 2. ábra a román diákok körében összegzi a közvetítő modell eredményeit. A modell szignifikánsnak bizonyult ($F_{6,391} = 70,95$, $p < 0,01$), s általa a célváltozó varianciájának 51%-ára sikerült magyarázatot találnunk ($KI = 0,13, 0,42$). Ez esetben azt tapasztaltuk, hogy a nyelvi környezet mind a közvetítő változók nélkül, mind azok beékelése után szignifikánsan motiválja a magyar nyelv elsajátítását. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a közvetítő változók beiktatása bizonyos mértékben csökkentette a nyelvi környezet közvetlen hatását ($B = 0,92$ -ről $B = 0,64$ -re). A két közvetítő változó közül ismét az affektív tényező bizonyult jelentősebbnek. Emellett a kontrollváltozók közül a nem szignifikánsnak bizonyult a modell működésére, jelezvén, hogy a román lányok nyitottabbak a magyar nyelv tanulására, mint a fiúk.

Megjegyzés: Az ábra a nem standardizált regressziós együtthatók értékét mutatja. $p^* < 0,05$, $p^{**} < 0,01$

2. ábra: Motiváció a magyar nyelv elsajátításában

Következtetések

Összegezve kutatásunk tapasztalatait elmondhatjuk, hogy a vizsgálatunkban részt vevő erdélyi diákok körében a magyarok jobban megértik a románokat, mint amennyire a románok a magyarokat, és a magyarok pozitívabban viszonyulnak a románokhoz, mint a románok a magyarokhoz. Hogy a kisebbségiek jobban megértik a többségeket, egybecseng a népcsoportok közötti kapcsolatokat leíró szociálpszichológiai elméletekkel. Meglepő ugyanakkor, hogy a többségiek szignifikánsan negatívabb attitűdökkel viszonyulnak a kisebbségiek felé, hiszen a romántudás szükségességének általános elfogadottsága arra utal, hogy a kisebbségi fiatalok elfogadják a többség domináns pozícióját.

Emellett megfigyelhető, hogy a magyarok fontosabbnak tartják a román nyelv elsajátítását a társadalmi közeledés érdekében, mint a románok a magyar nyelvet ugyan ezen célból.

Eredményeink azt jelzik, hogy a mintánkban szereplő román diákok körében a nyelvi környezet szignifikánsan motiválja a magyar nyelv elsajátítását: ott, ahol a román diákok többit találkoznak hétköznapijaik során a magyar nyelvvel, fontosabbnak tartják annak ismeretét, mint ott, ahol csak ritkábban hallanak magyar szót. Ezt a hatást a vizsgálatunkban alkalmazott közvetítő változók – a magyar ajkúak megértése s a velük szembeni attitűd – csak kisebb részt magyarázzák.

A kutatásunkban részt vevő erdélyi magyar diákok körében ezzel szemben azt tapasztaltuk, hogy a lakóhely nyelvi összetétele, azaz a román nyelvűekkel való kapcsolat mindennapi gyakorisága csak közvetve magyarázza a román nyelv elsajátításában való motiváltságot. Az eredmények azt mutatják, hogy a romántudás szükségessége általánosan elfogadott az erdélyi magyar fiatalok körében, még ott is, ahol a magyarság jelentős többséget alkot. Ugyanakkor a román többségű közegben a diákok jobban megértik a románokat és pozitívabban viszonyulnak hozzájuk, s végső soron ez fokozza a román nyelv elsajátítására való motiváltságot.

Véleményünk szerint a vizsgálatunkban részt vevő román és magyar diákok magatartásában fellelhető eltérés döntően azzal magyarázható, hogy a két népcsoport közötti személyes interakció nyelve Erdély egész területén szinte kizárólag a román, függetlenül az adott település nyelvi összetételétől. Ebből adódóan valószínűsíthető, hogy a román diákok beállítottságára lényegesen kevésbé vannak hatással a személyes interkulturális találkozások, mint a magyarokéra, akik nyelvhasználatukban alkalmazkodnak a többségi nyelvhez, s ezáltal biztosítják a személyközi kommunikáció, egyúttal mind a kétoldalú, csoportközi kapcsolatok működését.

Bár a kisebbségi fiatalok körében általánosan elfogadott a romántudás szükségessége, kutatásunk tapasztalatai szerint a román többséghez tartozó fiatalok mégis szignifikánsan negatívabban viszonyulnak a magyar kisebbséghez, ami leginkább valószínűleg a kisebbségekkel való kapcsolatnak és a kisebbségekről való tudásnak a hiányával magyarázható. Ezen segíthet a magyar nyelvoktatás románok számára való felkínálása, hiszen a nyelv egyszerre kommunikációs eszköz és egyszerre kulcs egy ismeretlen kultúrához.

IRODALOM

- Aberson, C. L. – S. C. Haag (2007): Contact, Perspective Taking, and Anxiety as Predictors of Stereotype Endorsement, Explicit Attitudes, and Implicit Attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations* 10(2), pp. 179–201.
- Benő Attila (2009): A román nyelv tanítása a romániai közoktatásban a nemzeti kisebbségek számára. In: Kolláth Anna (szerk.): *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada* Maribor: Univerza v Mariboru, pp. 217–225.
- Clément, R. (1980): Ethnicity, contact and communicative competence in a second language. In: Giles, H. – W. P. Robinson – P. M. Smith (szerk.): *Language: Social psychological perspectives*. Oxford: Pergamon Press, pp. 147–154.

- Gardner, R. C. (2010): *Motivation and second language acquisition. The socio-educational model*. New York: Peter Lang.
- Gardner, R. C. – W. E. Lambert (1959): Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology* 13(4), pp. 266–272.
- Karcher, M. J. – K. Fischer (2004): A developmental sequence of skills in adolescents' intergroup understanding. *Applied Developmental Psychology* 25, pp. 259–282.
- MacIntyre, P. D. – C. Charos (1996): Personality, attitudes, and affect as predictors of second language communication. *Journal of Language and social Psychology* 15, pp. 3–26.
- Mühlhäusler, P. (2002): Ecology of languages. In: Kaplan, R. B. (szerk.): *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press, pp. 375–387.
- Pétek János (2009): Nyelvoktatássá válik a román nyelv tanulása, vagy megmarad eredménytelen anyanyelv-pedagógiának? In: Bálint Emese – Pétek János (szerk.): *Oktatás: nyelvek határán. Közelkép és helyzetkép a romániai magyar oktatásról*. Sepsiszentgyörgy: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, pp. 173–176.
- Pétek János – Benő Attila (2003): Nyelvi jogok Romániában. In: Nádor Orsolya – Szarka László: *Kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 123–147.
- Preacher, K. J. – A. F. Hayes (2008): Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods* 40, pp. 879–891.
- Stephan, G.W. (2006): *Evaluation of dialogue programs*. Available from <http://www-psych.nmsu.edu/faculty/wstephan.html>
- Wright, S. C. – L. R. Tropp (2005): Language and intergroup contact: Investigating the impact of bilingual instruction on children's intergroup attitudes. *Group Processes and Intergroup Relations* 8, pp. 309–328.